

- Sann realism består av avslöjanden av överraskande saker som vanligtvis hålls gömda och hindrar oss från att se. – Jean Cocteau

Känslan av sensommarsol över huden

REALISM VERKAR IBLAND dras med en banalitätsstämpel; som vore den enbart en typ av stilistik vars enda syfte är att efterlikna verkligheten, ett begrepp i polemik med alla andra anspråk än de rent estetiska. Något bildligt, men tomt. I en tid fylld av konst med konceptuella anspråk (där ytan är, om inte sekundär, så åtminstone inte den främsta aspekten av ett verk) blir beskrivningen »realistisk« närmast ett skällsord. Konstnären Gunnel Wählstrand värjer sig mot epitetet. »Jag vill ju längre in«, säger hon. Trots det, att skriva om Gunnel Wählstrands konstnarskap innebär med största sannolikhet att, mer eller mindre uttalat, skriva om realism; om hur hennes stora och tålmodigt utförda tuschmålningar är fascinerande fotografiska. Om hur de får oss att stanna upp, tvivla på den egna förmågan att urskilja skillnaden mellan framkallad bild och målad dito. Gunnel Wählstrand

värjer sig igen. »Men de är inte så realistiska egentligen. Jag vill ju längre in än fotot«. Samtidigt beskriver Wählstrand realism som förståelse, klarhet. Att något kommer upp till ytan och blir skarpt och påtagligt. Det synsättet rymmer en spännande friktion där realismen å ena sidan får stå för ytan, å andra sidan för djupet.

OM DET ÄR SÅ ATT REALISMEN ligger både i det skapades likhet med världen som vi känner den – de krispiga vecken i en skjorta, de kammade hårstrån i en kalufs, ljuset över ett fält – och i förmågan att väcka till liv de aspekter av verkligheten vi vanligtvis inte ser, då är Wählstrand, trots de egna protesterna, en realist ut i fingerspetsarna. Med en precision som suddar ut gränsen mellan verkligt och skapat, återskapar Wählstrand fotografier från sin familjehistoria samtidigt som hennes verk ändrar på upplevelsen ►

TILL VÄNSTER Gunnel Wählstrand,
Mother profile.

TILL VÄNSTER Gunnel Wåhlstrand, *Looking at paintings*.
TILL HÖGER Gunnel Wåhlstrand, *Långedrag*.

av och relationen till historien. I Wåhlstrands verk ligger realismen som i flera lager; i verkens realistiska bildspråk, i idén om att utgå från egna familjen (historien om, fotografierna på), och i den meta-realism som uppstår när historien föds på nytt i omarbetningen av fotografier till fotorealistiska tuschlaveringar. »Jag är inte intresserad av min fantasi eller det jag medvetet kan tänka ut, snarare vill jag komma åt mitt undermedvetna och det känns som att jag gör det när jag bara förhåller mig sakligt till sanningen och det som bevisligen varit. Jag vill åt sanningen om ett visst ögonblick, därför ändrar jag inget och lägger inte till något på ett medvetet plan«, förtydligar hon.

VI BÖRJAR I DET YTTERSTA LAGRET; med verken och den konstnärliga gestaltningens orubbliga ärlighet i förhållande till den verklighet det avbildar; med exaktheten och det närmast fotorealistiska uttrycket. Att möta Gunnel Wåhlstrands verk är att förundras. Det är att möta målningar så verkliga att man instinktivt stannar upp; nyfiket fascinerad och samtidigt tveksam,

»Att möta Gunnel Wåhlstrands verk är att förundras. Det är att möta målningar så verkliga att man instinktivt stannar upp; nyfiket fascinerad och samtidigt tveksam, ambivalent. Att möta verken är att i ett förvirrat ögonblick ifrågasätta den egna synförmågan.«

ambivalent. Att möta verken är att i ett förvirrat ögonblick ifrågasätta den egna synförmågan. Vi skakas om i tron på att vi vet något om skillnaden mellan fotografiets objektiva avbildning och konstnärens subjektiva, och i ett osäkert ögonblick vet vi inte vilket av de båda vi står inför, inte heller om det egentligen spelar någon roll. Det finns en realism i det minutiöst avbildade. I känslan av sensommarsol över huden, av att kunna dra fingrarna genom gräset och gå barfota över kullarna, att låta handryggen snudda över kindens mjukhet, av det hårt strukna tyget i en skjorta, av att hålla mammas kjol i fällan. Det hade kunnat vara fotografi. Det hade kunnat vara ögonblicks realiteter, frysta i en avfyrad blix. Det hade kunnat vara bilder hämtade ur ett familjealbum.

Så utgår Gunnel Wåhlstrand också från gamla släktfotografier. Hon överför dem med exakthet och tålmod till stora pappersark. Inget läggs till eller tas bort, ibland rättas perspektiven till men enbart för att kameran i sin tur en gång förvrängt dem. Allt för att vara motiven trogna. »Jag har alltid varit fixerad vid likheter. Att resultatet hamnar nära verkligheten är jätteviktigt. Jag tänker mycket på att jag är inne och bökar bland andra människors minnen och upplevelser, jag vill att de ska känna igen sig även om de är döda«, säger hon. Det är ett minutiöst planerat arbete, det som mynnar ut i de stora tuschlaveringarna – tålmodsprövande och utan rum för snedsteg. Det är en forskningsexpeditioners noggranna planerande innan en upptäcksfärd, samma uträkningar och

OVAN Gunnel Wåhlstrand, *Nyårsdagen*. NEDAN Gunnel Wåhlstrand, *White peacocks*.

kontroll. Gunnel Wåhlstrand hittade fram till den teknik hon använder när hon för tio år sedan började arbeta med tematiken kring fotografierna; hon beskriver det som att tuschlaveringarna och processen att bygga upp dem rimmade med fotografierna, hur hon ville ha dem, och med henne själv. »Det centrala har hela tiden varit att det inte finns någon marginal att göra fel eller ångra«, konkluderar hon. Varje drag är avgörande, kan förstöra månaders arbete. Det tvingar till en fullkomlig närvaro, blir en återkoppling mellan Wåhlstrand och motivet. »Jag har alltid varit fixerad vid likheter«, avslutar hon. Stora pappersark spänns upp, det valda fotografiet projiceras över arket och Wåhlstrand tecknar stömlinjer, följer alla konturer med blyerts. Tuschen späds ut – tunn tunn – och sakta byggs skikten upp från ljus, ljust till gradvis mörkare toner. Alla ljusa partier måste sparas ut, skyddas, genom att arket vinklas för att styra hur tuschen rinner. I huvudet pågår samtidigt uträkningar över hur det ska göras, hur konkreta problem ska lösas på väg in i fotografiernas värld.

Att arbetet utgår från verklig dokumentation från en verklig historia är en viktig

aspekt. Om verken är realistiska i sitt bildspråk, på ytan, så ligger minnena strax därunder som en påminnelse om något ytterligare. Bakom tuschlagren skymtar historien, den verkliga, den om livet som en gång levdes och som nu återskapas. Gunnel Wåhlstrands historia har berättats och berättats om igen, lyfts fram och presenterats som en bakgrund till hennes konstnärskap. Historien berättar om föräldrarna, om hur de som unga träffat varandra (i Wåhlstrands verk: den unga kvinnan med det tidstypiskt vågiga håret och den vattenkammade pojken med den mjuka blicken), den berättar om Gunnels far, han som året efter att Gunnel föds inte vill leva längre utan tar sitt liv. Den berättar om att växa upp i pappafrånvaro, men också om att hitta en låda med magi som blir början på en process som ännu inte tagit slut. I lådan fanns fotografier som föreställer Gunnel Wåhlstrands mamma, bilder tagna av hennes pappa och som Gunnel genom åren bläddrat bland och tittat på. De bilderna ledde i sin tur vidare till Wåhlstrands farfars gamla fotografier, de som föreställer pappan som barn, och där fanns trådarna bakåt till historien och personerna i den. Där började även det

som skulle komma att bli såväl ett detektivarbete och en släktforskning som en terapeutisk resa ner i det egna jaget.

Det är också här som realismen når en djupare nivå, det är här den blir ett djupare seende som förmår förändra. När Gunnel Wåhlstrand väljer ut fotografier är det utifrån en känsla av att arbetet med bilden kommer att förändra henne, att hon vill in dit eller att hon inte vill in dit men ändå dras dit likt en magnet. »Jag vill åt det jag ännu inte vet om mig själv«, säger hon. Hon berättar att första gången hennes arbete fick en påtaglig påverkan var med ett verk som utgår från ett fotografi av hennes mamma som ung konfirmand vid en stol hos fotografen. Den ursprungliga bilden hade suttit på väggen i Wåhlstrands rum när hon var liten, hennes mamma hade sett den tusentals gånger. Ändå blev mötet med tuschmålningen något annat. »När hon såg min avmålning var det som att hon fick en distans som gjorde att hon kände empati med sig själv«, berättar hon. Det har även hänt att människor som sett Wåhlstrands verk har hört av sig för att berätta något som ingen förut visste. Så faller historiens pusselbitar långsamt på plats, så ändras långsamt bilden av den verklighet som var.

GUNNEL WÅHLSTRANDS VERK blir i det perspektivet verkliga i dubbel aspekt, i sitt realistiska utförande och i den svindlande tanken på att detta en gång varit i presens, precis som vi är just nu. Och med den vissheten om att även vårt varande, vi är, lika oundvikligt rör sig mot ett då, vi var. Och att historien, hur verklig den är, både förändras och fördjupas lite för var gång den berättas.

SARA SKOGLUND
Frilansande konstskribent

annons